

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia S. Avgvstini de humanæ naturæ stantis, lapsæ,
puræ statu & viribus eruitur & explicatur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

8. Vtrum virtutes Philosophorum veræ virtutes, an vitia sint, & quare?

urn:nbn:de:hbz:466:1-13673

Cellar. 13.
et apud Prof.
vni. Collat.
cap. 17.
Ep. 24.
Lib. 1. cap.
1. 3.

taciteque carpit: Nec enim Deus talem hominem fecisse credendus est, qui nec velit inquam, nec possit bonum: quasi istum perditissimum humanæ naturæ statum Deo condenti, non homini conditorem deserenti Augustinus ascriberet. Et evidentius in consequentibus: Vnde cavendum nobis est, ne ita ad Dominum omnia sanctorum merita referamus, & nihil nisi quod malum atque peruersum est humana ascribamus naturæ. Nam quemadmodum Tullianus aperitissimè, ita Cassianus occultius in illa Augustini verba velut humanæ naturæ contumeliosa irruerat, quibus dixerat: *Hæc voluntas ideo libera in bonis non est, quia liberata non est. Nec potest homo boni*

A aliquid velle, nisi adiuuetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei per IESVM Christum Dominum nostrum. Omne enim quod non est ex se, peccatum est. Nam illis verbis aperitissimè Augustinum, quid sentiret, aperuisse iactabat Iulianus, eaque propterea tanquam nullo modo toleranda resellebat. Quæ tamen tantum abest, ut Augustinus vel tanquam invidiosa retractaret, vel tanquam asperius dicta molliret, ut potius velut ex ipsi Christianæ religionis haulta fundamentis, eo modo quo superius à nobis explicatum est, mordicus tueretur.

Lib. 1. oper.
imper. l. 13
& 143.

CAPVT OCTAVVM.

Vtrum virtutes Philosophorum veræ virtutes, an vitia sint, & quare?

QVÆ hæcenus de operibus in fidelium ex Augustino disputata sunt, satis superque esse poterant ad perspicendum liquidissimè sensum ejus: quibus etiam facile constare posset, quid de virtutibus Philosophorum atque Romanorum sentiendum sit. Cum enim virtus non sit aliud nisi principium operis boni, seu secundum Aristotelem, quæ bonum facit habitum, & opus eius bonum; & juxta divum Thomam, bonus habitus, & boni operativus, hoc ipso quo infideles nullum facere posse docentur opus bonum, necessariò sequitur, eos nullam etiam habere virtutem: sed si ad aliquod officium bonum propendere videantur, ea forsitan consuetudo bona vocari posset; virtus tamen esse non poterit. Quia tamen nonnulla de ista questione altercatio est, hic peculiariter & breviter tractanda visa est, ut inde plenius adhuc atque planius Augustini sententia de operibus infidelium jam explicata pateat. Doctrinæ quippe ipsius in hac materia istud omnino peculiare est, ut sibi mirum in modum à capite ad calcem usque consonet, utpote quæ ab ipsidem principijs tota pendeat, quæ quæveritum ad extremas conclusiones usque penetrantibus. A quorum filo si Philosophiæ humana rationibus deductus semel aberraverit doctrinam ejus univèrsam perturbari, nulloque nexu colligatam fluere, sicque contradicere necesse est. Hinc enim factum est, ut nonnulli recentiores, dum Augustini principia de hac re vel non satis assequuntur, vel tanquam nimis sublimia supplicij nostri infirmitate metuantur, mirabiles tenebras in doctrinam ejus aperitissimam intulerint: quia cogitationibus Philosophorum de habitibus & virtutibus moralibus assueti, quicquid sublimius, & Christianâ Philosophiâ dignius preoccupatis opinionibus distulerit, potius deorsum oborto collo depressum, quam se sursum elevandos esse cœcaverunt. Itaque Gloffis à sensu Augustini

A distantiâssimis doctrina sancti Doctoris perspicua aliò detorta est: quarum interpretationum non est aliud fundamentum, nisi quia alioquin falsum esset id quod ipsi verum putant. Quo sane modo si autorum quorumcumque verba ad documenta tractare licet, & non potius ex perpetuo doctrinæ filo sensus eorum, sive respiciatur verus, sive falsus, (quod alterius questionis est) perquirendus, nihil in univèrsis Patrum sanctissimorum scriptis ita manifestum est, & categoricis propositionibus adversus hæreses assertum, quod non facillimo negotio eludi, adulterari, pervertique possit. Et revera per illam liberam qualicet opinandi pruriginem, quæ per disputationes nonnullorum recentiorum in theologiam invecata est, multoque liberiores interpretandi, seu potius pervertendi Patrum antiquorum scripta licentiam eo ventum est, ut nemo, quicquid tandem senserit, Augustino vel Patribus gravioris notæ contradicere sibi videatur. Neglectâ enim totius doctrinæ consonantiâ, quæ ante omnia debebat explorari, abruptas quasque sententias ita exponunt vel componunt potius, ut non tam admirationem, quam horrorem peritioribus injiciant. Ex quo solemniter libertinæ interpretationis more, Auctoritas Patrum antiquorum, quæ primum olim habere solebat locum, nunc ita apud quosdam evulvit, ut nullum argumentum contemptibilius eis sit, solutuque facilius, quam quod ex eorum scriptis ducitur, dummodo ratiuncula nonnullæ novitati suffragari videantur. Sed omisit querimonij ad Augustinum nostrum redeamus, & ostendamus, doctrinam ejus univèrsam non modo de operibus infidelium, sed etiam de virtutibus eorum ita sibi concinere, ut quemadmodum in Philosophiâ causa per effectum, & effectus per causam, ita quoque natura salium operum per virtutes, & natura virtutum per opera liquidissimè demonstrari possit. Pari enim passu ista

B
in Augu-

in Augustini doctrina progrediuntur, ut virtus infidelium operibus ad unguem congruat, & opera virtuti; fructu videlicet arborem, & arbore fructum redarguente; ut istud meritò, quod ex virtutibus infidelium trahi potest argumentum, octavum statui possit, quo velut causam continente comprobetur, verissimum esse sensum Augustini quem haecenus dedimus de operibus infidelium. Conformitas quippe doctrinae per se ipsa loquitur, nihil nisi genuinum, sibi que omni ex parte constans me protulisse.

Quamobrem licet Augustinus sapissimè docuit, opera infidelium non esse opera verè bona, sed quasi bona, ut non aliud nisi mala intelligeremus; ita vicissim docet, virtutes eorum qui fide carent non esse veras virtutes, sed quasi virtutes, falsas virtutes, terrenis rebus assequendis congruas, & similia. Vnde in libris contra Iulianum: *Grati Christi*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

mortuus est, si homines sine fide Christi ad fidem veram, ad virtutem veram, ad iustitiam veram, ad sapientiam veram quacunque re alia, quacunque ratione perveniunt. Prorsus sicut de lege verissimè ait Apostolus: Si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: ita verissimè dicitur: si per naturam voluntatemque iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: si per doctrinam hominum qualiscunque iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Vbi per veram qualemcunque iustitiam non aliud intelligit, nisi iustitiam ex qua profiliat opus verè bonum, hoc est, quod non sit peccatum, quo efficiantur iniusti; sicut statim ipse istis verbis utendo declarat. Illo quippe sensu & illam sententiam protulit, quam sanctus Prosper dignam iudicavit, ut eam ex ejus lucubrationibus excerperet:

Sentent. 106

Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono: ubi enim deest agnitio aeterna & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Vbi ex operibus, quae sine fide non nisi peccata sunt, etiam falsam virtutem esse concludit. Quo planè modo & alibi continentiam veram omnibus negat, qui fide carent; quotquot videlicet sub nomine religionis aliquo errore falluntur; quoriam continentia vera esset, si esset & fides vera. Cum verò illa propterea nec fides sit appellanda, quia falsa est, sine dubio & ista continentia nomine indigna est. Numquid enim continentiam fidei, quam minus Dei verissimè dicimus, dicitur sumus esse peccatum? Absit à nostris cordibus tam detestanda deventia. Beatus autem Apostolus ait: Omne quod non est ex fide, peccatum est. Quae igitur non habet fidem nec continentiam nominanda est. Nimirum, quia opus ejus non est nisi peccatum. Hac de causa retractat tanquam perperam dictum, id quod a libro primo de Ordine per transennam dixerat: b Philosophos non verà pietate prditos virtutis luce fulsisse. Cujusmodi sententiae in Augustini doctrina crebrae sunt. Neque solum veris virtutibus infideles caruisse, vel fuisse falsas, & virtutis nomine indignas, sed etiam vitia fuisse tradit; eà prorsus ratione, qua & opera illorum, qui fide

a Lib. 1. de Ordine c. 11. b Lib. 1. Retract. c. 3.

A desituti sunt, non modò non verè bona, vel quasi bona laudabiliaque, sed vera peccata esse jam antè declaravit. Hoc enim disertis verbis bis terve repetit in libris de Civitate Dei, sicut statim dicturi sumus.

Ad eludendam igitur Augustini doctrinam, qua Romanorum, Philosophorum, vel quorumcunque infidelium virtutes, non veras virtutes, sed vitia specie virtutum palliata fuisse tradit, ludificationes quaedam (ita loquitur quia nullum in Augustino, sed in sola subtilitate cogitantium fundamentum habent) inventa sunt. Aiunt enim aliqui hoc ab Augustino dici, quia inquit, nunquam possunt infideles pervenire ad statum moraliter necessarium, ut aliquis bonus habitus vel bona dispositio nomen absolutum verè virtutis mereatur. Ad hoc enim, ut ipsi explicant, non est satis ut habitus sit remissus, sic enim erit potius dispositio quam habitus atque virtus: sed ut sit valde intensus & radicatus: quomodo non acquiritur nisi per frequentiam actum: itemque ut in tota materia alicujus virtutis operetur, vel in majori parte ejus, praesertim materia ardua & difficili. Qualis virtutum perfectio per multos actus continuatos acquiri debet, nec sine gratia acquiri potest: multo minus secundum perfectionem, quoad statum extrinsecum, qui virtutum omnium connectionem postulat. Et ideo, inquit, Iulianum dicentem, posse infideles per liberum arbitrium esse misericordes, modestos, castos, & sobrios; reprehendit, quia non solum affectum, sed perfectionem virtutis illi tribuebat. Hanc negat Augustinus infidelibus: non tamen omnem affectum, inchoationemque virtutis.

Sed revera utrumque falsum est, purumque cogitationis humanae figmentum, videlicet & quod inchoationem affectumque; virtutis infidelibus tribuat, & quod propter illas rationes ipsi perfectionem neget. Vtrumque enim ab Augustini mente remotissimum est, & in eodem ipso qui citatur loco ab Augustino subvertitur. Nam cum perfectionem virtutis infidelibus negasset Iulianus, inchoationem verò tribuisset, respondet ei Augustinus: Cum ergo divinitus adjuvatur homo, non tantum ad capeffendam perfectionem adjuvatur, quod ipse posuisti, utique volens intelligi eum per se incipere sine gratia, quod perficit gratia: sed potius quod Apostolus loquitur, ut qui in vobis opus bonum cepit, perficiat usque in finem. In quo enim vis hominem, sicut loqueris, ad aliquid laudabile generosi cordis stimulis incitari, in hoc eum non vis in Domino, sed in libero arbitrio gloriaris; ac sic priorem dare, ut retribuatur illi, eoque modo gratia iam non sit gratia, quia non est gratuita. Qui potuisset luculentius commentum sibi impostum refellere Augustinus, quo dicitur non negasse infidelibus omnem affectum & inchoationem virtutis? Quod & statim iterum jugular: Quod est ergo, quod secundum modum vestrum, effectum voluntatis humanae dona caelestia me credideris, non cupisti, tanquam volutas hominis sine gratia moveretur ad bonum (Ecce affectus & inchoatio virtutis infima, quae cogitari in voluntate potest, primus videlicet motus

585

motus voluntatis ad bonum (ut ei debetur à Deo) retribuatur effectus? id est, perfectio qua sit re ipsa sobrius & castus, sicut voluntas optabat. Itane oblitus fueras, nos cum Scriptura dicere contra vos: Preparatur voluntas à Domino, vel, quod in nobis Deum operetur & velle? O ingratis mentes! O inimici gratia Christi, & solo vocabulo Christiani! Vide, obsecro, quanta venientia detestetur illas virtutis inchoationes, quas Iulianus infidelibus tribuebat, & ex hoc ipso loco recentiores ipsi Augustino incredibili insensitiâ, ut mitissime loquar, imponere non verentur. Vnde concludens addit: Non ergo quia est illis voluntas bona, sed ut converteretur in bonam voluntas mala pro eis orat in Ecclesia. Quod statim ex Scripturis probat.

Quod verò inde probat, aliquas ab Augustino virtutes admitti in infidelibus, quia dicit: *Veniuntque sunt, illi tamen in deserviunt ut minus puniantur in die iudicii.* Dicendo enim, *utcumque sunt*, plane intelligit, inquit, siue cum integra bonitate ex objecto & circumstantiis, siue cum aliquo defectu ex parte finis: indicans utrumque modum esse possibilem. Sed hoc ipsum rursus aperte falsum est, & Augustino in eodem qui citatur loco directe contrarium. Sic enim loquitur Augustinus: *Sed ad hoc eos in die iudicii cogitationes sua defendent, ut tolerabilius puniantur, quia naturaliter quae legi sunt utcumque fecerunt, scriptum habentes in cordibus opus legis habuerunt, ut alijs non facerent, quod per sepe noluerunt.* Vbi manifestum est, per illud, *utcumque*, non duplicem faciendi modum indicari: sed cum tota illa disputatione scriptis & ex professo duo distinguit in opere bono officium, & finem, seu opus, quod fit & finis propter quem fieri debet; per illud, *utcumque* indicat imperfectum præcepti implendi modum, videlicet solummodo quantum ad officium, quod infidelibus tribuit, negans eis implendi modum quantum ad finem. Quod impletur verbis immediate subiunctis explicat distinctissime: *Hoc tamen peccantes, quod homines sine fine non ad eum finem ista opera restituerunt, ad quem referre debuerunt.* Ecce, quomodo utcumque fecerint in fideles opus legis, ipsum scilicet officium faciendum; hoc tamen peccantes, quod veri finis omissione deliquerint.

Ex quo etiam commentum illud evanesceat, quo putatur Augustinus propterea virtutes veras negare infidelibus, quia non possint eas in statu perfecto, qui habitus radicacionem, perfectionemque postulat, sine gratia comparare. Non enim solum est mera fabula Augustini adhaerentia, quae nihil in scriptis eius fundamenti habeat, sed ab ejus mente prius aliena, utpote quem vidimus nec primam virtutis inchoationem vel affectum eis velle tribuere, nec secundum doctrinam ejus tribui posse, nisi ab eis, qui solo nomine Christiani sunt, ut ibidem Augustinus loquitur. Vera igitur ratio est eaque ab Augustino sexcentis locis tradita & inculcata est, & in eodem loco sæpius repetita: ut mirum omnino sit, res tam apertas hominem, qui aliquid in Augusti-

no legisse videri cupit, latere potuisse. Quae sane ratio non à perfectione virtutis internâ, per magnam habitus intensiorem, radicacionemque vel externâ, quâ vel in tota virtutis materia præsertim ardua diffiliq; operetur, vel alijs virtutibus connectatur (quæ causæ ex Philosophia concinnatæ sunt, nec unquam ab Augustino vel leviter adumbratæ) sed stabiliter, atque uniformiter ubique petitur ex defectu finis, quem omnis omnino vera virtus, siue perfectionis intensissimæ, siue inchoatæ, in quacumque materia, siue ardua siue levi, siue sola fuerit, siue quibuscumque virtutibus nexa, spectare omnino debet. Finis enim ille non est alius nisi verum bonum, hoc est, verus Deus: ad quem non solum actio supernaturalis, meritorea, ad vitam æternam conferens; sed omnis omnino actio verè bona, hoc est, non mala, seu non peccatum, referenda est; & ita referenda, ut hoc ipso quo non referatur, peccatum sit: & virtus quæ illam facit, non virtus, sed verum vitium, tanquam actionis malæ principium, vocari mereatur. Hoc probant pleraque: quæ supra de operibus ipso defectu finis istius vitiatis & malis allegavimus. Perinde quippe de virtutibus ipsis, de quibus ex professo erat quoque disputatio, quemadmodum de operibus Augustinus loquitur. Nam rationem reddens, cur nec iustitia, nec alia virtutes commites eius & sociæ in infidelibus esse possint. *Quia, inquit, cum non ad suum referantur auctorem boni Dei, hoc ipso malo in membris efficiuntur iniusti.* Et ex professo statim uberius causam illam explicans dicit: *Novi ut itaque, non officijs sed finibus à virtus discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum est, finis vero propter quod faciendum est. Et virtutum vitia per operum malitiam declarando subiungit: Cum ita ut facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Quod licet lumine naturæ manifestum est, & in omnibus omnino uti operibus, ita & virtutibus quamvis imperfectissimis locum habet, (quos enim dixerit, quod non propter hoc facere, propter quod homo facere debet non sit peccatum?) Ita statim Augustinus explicat, eundem illum finem, cuius defectu peccatum est quicquid facimus, nec à virtute ullo pacto fluere potest, esse unum, solumque verum Deum. *Ab sit autem, ut virtutes vera cuiquam servant nisi illi, vel propter illum, cui dicimus: Deus virtutum convertionos.* Quid apertius, quid luculentius? Et rursus enucleatius, per omnes discurrendo virtutum quarumcumque plausibilem fines: *Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibuscumque commodis & emolumentis temporalibus servantur, verè præsumptæ esse non possunt.* Ecce exclusos penitus omnes omnino temporalium commodorum, voluptatum, divitiarum, honorum, laudis, & gloriæ fines: *Quæ autem nulli res servire volunt, hoc est, quæ sibi-ipsis servantur, quemadmodum virtutes Stoicorum, nec ipsa vera sunt. Verè quippe virtutes Deo servantur in hominibus, à quo donantur hominibus, Deo servantur in Angelis, à quo donantur & Angelis.* Cujusmodi igitur

opus est, quod ab illis virtutibus proficiscitur, quæ sive alijs quibuscunque bonis, sive sibi ipsis, sive nulli omnino alteri, sed sibi soli seruiunt, ut ex prole matrem ejus agnoscamus? Audi disertissimè: *Quicquid autem boni sit ab homine, & non propter hoc sit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, est officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est.* Causam adjicit, quia opus non potest esse bonum, nisi fluat à voluntate bona tanquam arbore bona, per quam semper Augustinus intelligit ipsam volitionem, seu propositum, quod est causa operum ab eo proficiscientium; virtutes autem non sunt aliud nisi voluntates seu firma proposita rectè operandi. De tali igitur voluntate seu proposito consequenter subdit: *Absit ut sit vel dicatur voluntas bona, que in alijs, vel in seipsa, non in Domino gloriatur.* Quæ lanè sola, si nihil aliud ex August. haberemus, abundè sufficere deberent, ut intelligeremus ex ejsus sensu nullam aliam posse veram esse virtutem, nisi quæ servit Deo, hoc est, quæ opus suum refert ad hoc, ad quod referre debet, quæ illud refert ad Deum, quæ refert ad illum tanquam finem, quem vera sapientia præcipit, quæ gloriatur in Domino, & ut explicat in fine disputationis illius, quæ operatur intentione fidei bona, hoc est, eius quæ per dilectionem operatur. Cujusmodi intentio, & dilectio, & servitus veri Dei, & gloriatio in Domino non est aliud, nisi vera pietas, & religio, & cultus Dei: quorum nihil Deo sine fide præstari potest. Nulla enim re alia servitur Deo, & colitur Deus, nisi dilectione. Nam quisquis aliò respicit in operando, non servit per hoc Deo aut colit Deum, sed illud quod operando intuetur: quod esse non potest nisi creatura.

Sed hanc doctrinam adversus Tullianum à radicibus traditam alijs plurimis suorum scriptorum locis velut rem exploratissimam sine ulla fluctuatione confirmat. Hinc libro decimo de Civitate: *Bonum nostrum, de cuius sine inter Philosophos magna contentio est, nullum est aliud, quam illi coherere, cuius unius anima intellectualis incorporea, si dici potest, amplexu verè impletur secundaturque virtutibus.* Ille enim incorporeus amplexus non est aliud nisi dilectio, quem sicut nemo homini dare potest nisi Deus, ideo neque virtutem sibi quisquam suis viribus parare potest: quia virtus propter finem quem intueri jubetur ac debet, sine Dei dilectione esse & intelligi nequit. Vnde strictissimam obligationem diligendi Dei propter finem operationis inculcans adjicit: *Hoc enim bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipitur. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere.* Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & Prophetia: *Diliges Dominum Deum tuum &c. Ut enim homo sese diligere nosset, constitutus est ei finis, quod referret omnia quæ ageret ut beatus esset. Non enim qui se diligit aliud esse vult quam beatus. Hic autem finis est adhaerere Deo. Iam igitur scienti diligere seipsum cum mandatur de proximo diligendo, sicut*

Lib. 10 de Civit. 64.

Ibid.

*seipsum, quid aliud mandatur, nisi ut ei quantum potest, commendat diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc verè pietas, hæc tantum Deo debita servitus. Hic omnia simul habes explicata, veras virtutes tantummodo nasci ex dilectione Dei; hunc esse finem boni; hujus finis dilectionem ex toto corde præcipi; huc omnia referenda non solum quæ circa nos, sed & quæ circa proximum operamur; talem Dei dilectionem esse consequenter veram pietatem, religionem, cultum, servitum Dei: ut sic radicatus intelligeremus, cur fides ad ea necessaria sit; nimirum propter finem boni, quod cum ista referri vera sapientia præcipit, ut contra Julianum loquitur, & ad quem referre debet, & si aliter fiat, ipso non recto sine peccatur. Vnde in libro quinto de Civitate Dei dogmaticè finem omnis veræ virtutis explicans: *Neque enim, inquit, est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius esse non potest.* Et statim ex illo principio docet, libidines fidei peratis, impetrato spiritu sancto, & amore intelligibilis pulchritudinis, hoc est, ipsius Dei, esse frenandas, & stultiæ bona sectanda esse sine veri boni. Et libro decimo-nono de Civitate definitivam sententiam statuit: *Tantè est vera virtus, quando & omnia bona quibus bene utitur, & quicquid bono usu honorum & natalium facit, & seipsum ad eum finem refert, ut in nobis talis & tanta pax erit, quæ melior & maior esse non possit.* Et infra: *Iustitiam nostram dicit esse veram propter veri boni finem, ad quem refertur.* Et mox alijs verbis dicit: *Quò referenda, & cuius adipiscende causâ habenda est ista iustitia,**

Hanc veritatem in Christiana, quæ sola vera est, Philosophià certam multis modis astruit etiam in Epistola ad Macedonium: *Si ergo, inquit, nos virtus vera delectat, ei dicamus quod in eius sacris litteris legimus: Diligam te, Domine virtus mea. Et inferius: Abjicimus itaque, obsecro te, falsarum Philosophorum vanitates & insanas mendaces: quia nec virtus vera nobis erit, nisi adsit ipse quo inveniamur; nec beatitudo, nisi adsit ipse quo fruamur. Nec mirum, cum vera virtus, veraque beatitudo inseparabiliter nexæ sint. Ut enim vera virtus non sit via ad veram beatitudinem, ad eamque profic assequendam, fieri nullo pacto potest.*

Itaque de virtutibus Philosophicis & earum finibus statim adjicit: *Itaque si omni prudentia tua, quæ consulere conaris velis hominum, si omni fortitudo, quæ nullius iniquitate adversari terretis; si omni temperantia, quæ in tanta labe nequissime consuetudinis hominum, te à corruptionibus abstinere; si omni iustitia, quæ rectè indicando sua curæ distribuis id laborat, id vitetur, ut hi quibus vult bene sit salvi sint corpore, & ab omni iniquitate improbate tuti atque pacati &c. si non erunt veræ virtutes tuæ, sicut nec istorum beatitudo. Habes hic officia quatuor virtutum Cardinalium, ceteras omnes complectentium præclarissimè, quibus nulla unquam puriora præstitere Philosophi: habes finem illi ipsum, quem Philosophi virtutibus præscribere solent, salutem publicam.*

Verum-

589

Verumtamen tam est Augustino illa falsa virtus, quam falsa beatitudo hominum, salute, prosperitate, divitijs temporalibus affluentium. Virtus enim vera sicut non potest nisi de celo descendere, ita non potest non eorum ascendere, cum nihil sit aliud beatitudo, quam illo frui, quod virtus vera diligeat. Itaque ita radice doctrinae suae ex fine petens: *Si qualibet, inquam administratio tua, illi quas commemoravi in ista virtutibus, hoc intentionis sine determinatur, ut homines secundum carrem nullam iniquas molestias patiantur: nec ad se existimas pertinere, quo istam quietem quam praestare niteri referant, id est, ut verba non ambiant, quomodo Deum verum, ubi est quies tuae cuius fructus, colat, nisi tibi prodest ad vitam vere beatam tantus labor. Hoc est, sicut paulo ante dixerat, & ita iterum dicit, non erunt verae virtutes, utpote quae ad vitam vere beatam prodesse non possunt. Si enim, addit, virtutes quas accepisti, a quo accepisti sentiens, eaque gratias agens, eas ad ipsius cultum etiam in suis seculis honoribus coneris, tuae ne potestatis subditos homines ad eum colendum exemplo tuae religiose vitae, & ipso studio consulat, (id est, ipsis operibus seu officijs virtutum) seu fovendo, seu terrendo, ergas & adducas, nihilque aliud in eo quod per te securus vixit volis, nisi ut hinc illum promoveantur, apud quem beate vivant, & vera illa virtutes erunt, & illius optatione cuius largitate donata sunt crescent, & perficiuntur, ut se ad vitam vere beatam, qua non nisi aeterna est, sine ulla dubitatione perducant. Nam, ut iam dixi, impossibile omnino est, ut vera virtus sit quae nihil ad vitam aeternam prosit: sed si nihil ad eam assequendam prodest, nullo modo virtus vocari potest, utpote quae neque bonum habentem faciat, nec opus eius bonum. Quod satissimè declarat adversus Iulianum: Quod cum facimus, id est, cum innocentiam beneficentiamque servamus, ideo veras virtutes habemus, quia verum est propter quod facimus, id est, hoc naturae nostrae consentaneum est ad salutem & veram felicitatem. Non enim absurde virtus definita est ab eis qui dixerunt: Virtus est animi habitus naturae modo atque rationi consentaneus. Verum dixerunt; sed quia sit consentaneum liberanda ac beatificanda naturae mortalium nescierunt. Et inferis: Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalis fides, quae in Christum est, vera promittit, nihil profuit homini virtutes, nullo modo vere possunt esse virtutes.*

Quod ut plenius intelligatur, sciendum, doctrinam fuisse Iuliani ad Augustino fortissimè improbatam, quod aliquae virtutes essent in Philosophis atque Gentilibus naturales, humanis viribus acquirita. sed ad vitam aeternam steriles, hoc est, quae nihil eas habentibus ad vitam aeternam atque beatitudinem proderant. Adversus quam opinionem Augustinus: Quae propter dici non potest, quantum te ista fallat opinio, qua dixisti, omnes virtutes assuetis esse, per quos aut fructuose aut steriliter

A boni sumus. Quod autem hoc ipsum quod nos diximus intelligeret Iulianus, per sterilitatem esse bonum, ibidem explicat, dum Iulianus dicit: Ego steriliter bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona quae faciunt; non ab eo vitam consequuntur aeternam. Contra istam igitur Iuliani sententiam ex Philosophia desumptam, quam nonnulli Scholastici secuti sunt, tanquam contra chimericam imaginationem invehitur Augustinus: Erii enim non potest ut steriliter boni simus, id est, ut nihil ad vitam aeternam conferat virtus atque bonitas; sed boni non sumus quicquid steriliter sumus. Arbor enim bona bonus fructus facit. Absit autem, ut Deus bonus, a quo secutus paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat & in ignem mittat arbores bonas. Unde fidelissimè securitate concludit: Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni, per virtutes videlicet illas quae Deum non respiciunt, nec ab eo vitam aeternam consequi à Iuliano fingebantur, sed qui boni non sunt, possunt esse alij minus, alij magis mali.

Hac est ergo vera ratio, cur in libris de Civitate Dei, huiusmodi virtutes Philosophicas, quo unque tandem praeterquam ad verum Deum referantur, non solum verae virtutis nomine indignas, sed etiam vitia appellare non dubitet, sicut & falsam beatitudinem esse tradat magnamque miseriam, beatitudinem quamcumque temporalem, quae talibus virtutibus retribuitur, nisi aeterna speretur. Praemium enim & meritum pari se invicem passu comitantur. Itaque cum de virtutibus huiusmodi dixisset: Civitatem impiorum, cui non imperat Deus obedenti sibi, carere iustitia veritate; nec villo modo corpori & vitijs recte imperare, ut intelligeremus non nisi vitiose imperare, iuxta illud principium eius, quod omne

C factum, si recte factum non expectatum est; hic sanctissimus Doctor loquitur: ita inde virtutes quas sibi habere videntur, per quas imperat corpori & vitijs ad quodlibet adipiscendum, nisi ad Deum reverent etiam ipse vitia sunt potius, quam virtutes. Et Stoicorum vanitatem retundens, ne ab ista regula suas virtutes exceptas arbitrarentur, eo quod temporalibus commodis servire non viderentur, eadem magistrorum auctoritate subiungit: Nam licet a quibusdam tunc vere & honeste putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expectantur, etiam tunc inflatae ac superbae sunt: & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. Nihil clarius, nihil absolutius, nihil efficacius de Philosophorum virtutibus pronunciarum potest. Nec enim responderi potest, vitium hic improprie sumi pro eo quod ad vitam aeternam nihil prodest, quamvis naturaliter bonum sit: inflatum enim & superbum esse non indifferens, sed verissimum vitium est. Quod si talis est virtus Philosophica, quando est purissima; quanto fordidior erit, quando alijs quibuscumque temporalibus rebus servit, cum & Scholastici fateantur, ipsam officij bonitatem ac honestatem à vera virtute esse

D spectant-

Lib. 19. de Civit. c. 24.

Lib. de util. cred. c. 12.

Lib. 19. citato.

LIBER QUARTVS

spectandam? Sicut ergo falsa virtus est illa Philosophica, & verum vitium; ita falsa beatitudo quam venatur, & vera miseria. Audi Augustinum, mirā ubique doctrinæ conformitate sibi concinentem: Res vero ista, hoc est, beatitudo vitæ temporalis, sine spe illa, beati-

Lib. 19. de
Civ. c. 20.

tudo falsa & magna miseria est. Non enim veri animi bonus vitæ: quoniam non est vera sapientia, qua intentionem suam in his qua prudenter discernit, gerit fortiter, cohibet temperanter, iusteque distribuit, non in illum dirigit finem, ubi erit Deus omnia in omnibus aternitate certā, & pace perfectā.

CAPVT NONVM.

Idem omnino docuerunt sanctus Prosper, Hieronymus, Ambrosius.

HANC igitur doctrinam à sapientissimo Magistro hauriam citra omnem ambiguitatem & fluctuationem velut rem certissimam in Ecclesia Catholica tradiderunt tum Augustini discipuli, tum alij quoque ante Augustinum sanctissimi doctissimi que Patres. Nam sanctus Prosper indifferenter tam virtutes gentium, quam virtutum effecta seu actiones peccata esse definit, ut supra vidimus. Inde est enim illud ex libro primo de vocatione Gentium:

Lib. 1. de vo-
cat. gent. c. 7.

Quia cum sitis qui naturali intellecta conatus sit vitis reluctari, huius tantum temporis vitam sterilitate ornavit, ad veras autem virtutes aternam que beatiudinem non profecit. Sine cultu enim veri Dei etiam quod virtus videtur esse, peccatum est. Nec placere ullus Deo sine Deo potest. Quæ vero Deo non placet, emi nisi sibi & Diabolo placet? Et libro contra Collatorem:

Cap. 28. cont
Collat.

Puto autem istum verisimilitudine decipi, & in specie falsarum errare virtutum, dum ea bona, que non possunt nisi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis existimat reperiri; ideo scilicet, quia multi eorum sunt infirmitas, temperantia, continentia, & benevolentia, sectatores: que omnia non frustra quidem neque inutiliter habent, multumque ex his in hac vita honoris & gloria consequuntur, sed quia in his studiis non Deo, sed Diabolo servant, licet habeant temporalem de vana laude mercedem, ad illam tamen beatarum virtutum non pertinent veritatem. Quid ergo? Bonæ saltem illæ virtutes sunt, à quibus certè sine peccato proficiantur? Audi: Et ita manifestissime patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, sed omnia opera eorum immunda esse atque polluta, habentium sapientiam non spiritua-

Ibid. c. 29.

lem, sed animale; non celestem, sed terrenam; non Christianam, sed Diabolicam &c. Audi uberius: Nec ideo existimare debemus, in naturalibus thesauris principia esse virtutum, quia multa laudanda reperiuntur etiam in ingenis impiorum, que ex natura quidem procedunt, sed quoniam ab eo qui naturam condidit recesserunt, virtutes esse non possunt. Audi igitur quid sint istæ virtutes infidelium: Quod enim vero illuminatum est lumine, lumen est, & quod eodem lumine caret, nox est: quia sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Ac sic vitium est quod putatur esse virtus: quando quidem stultitia sit, quod putatur esse sapientia. Clarius non posset Prosper sententiam illam tradere, & ostendere in ipsis sacris literis fundatam esse, quæ perspicuis, gravissimisque verbis dicit: Sapientia huius mundi stul-

Ibid.

titudo est apud Deum. Puto verò stultitiam aliquid amplius esse, quam innoxiam rerum temporalium prudentiam. Et in libro tertio de vita contemplativa accuratissime disertissimeque: Quando fideles inicitia, pietate, misericordia, mansuetudine, humilitate innocentia, ceterisque virtutibus gaudent, aut secundum Deum vivunt, & virtutes veras habere credendi sunt, que spiritualiter viventes adeptæ sanctificant, & Deo commendant; aut secundum hominem vivunt, & non sunt vera virtutes, sed virtutum similitudines, que nihil carnaliter viventibus prosunt. Porro istas virtutum similitudines, quibus infidelium vanitas quasi lucendo gloriatur, magis à veris virtutibus superari tradit, quam venenum à medicamento: Quare iniqui, quantum à veris virtutibus virtutum similitudines distent? Et ita rem resolvit: Non dico, quantum à medicamento venenum: quia medicamentum ita corpus aliquoties sanat, ut id defendere à mortis necessitate non valeat. Et venenum non afferri facit vitam corpori, quasi auferenda non esset nisi fuisset acceptum: Sed accelerat corporis mortem, quod erat aliquantulo diutius forte viturum. Sed plane dico, à veris virtutibus tantum similitudines distare virtutum, quantum distat à veritate mendacium: quia & similitudo virtutis, que videtur virtus esse cum virtus non sit, nihil est aliud quam mendacium: & ideo non est virtus dicenda, sed vitium, & vera virtus est veritas, cui qui amanter adhaerit à peccati mortis suscitatus mori ultra non poterit, nisi cum ab ea depravata voluntate recesserit. Et adhuc luculentius illam virtutum similitudinem & mendacium explicans: Sicut è contrario, virtutu simulatio, que est, ut dixi, mendacium veritati contrarium animam separat à Deo vita sua, non vincituram, sed in supplicio que est illius mors, pœnaliter sine fine vituram, scripturâ dicente: Os quod mentitur occidit animam. Ac per hoc sicut virtus animam sibi veraciter inhaerentem, si fuerit vera, iustificat, ita simulata condennat. Et quid iustificatio anima, nisi eius est vita perpetua beata ac beate perpetua? Sicut condennatio anima peccata eius est sentienda, que mors probatur & ipsa perpetua. Mox autem declarat, quo pacto sint vera vitia virtutum specie palhiata: Superbus vult se credi constantem, prodigus liberalem, avarus diligentem, temerarius fortis, inhumannus parcum &c. Hac etsi possunt humano ingenio discerni; tamen sine dono Dei, quantum mihi videtur, nec virtutes possunt appeti vel haberi, nec earum similitudines, que sunt vitia virtutes imitantia, declinari. In tantum ut infidelibus nihil profuisse credamus, etiam si sunt

1. Cor. 3.